

Irena
Kraševac

Projekt Münchenska akademija

Ususret 200. obljetnici Akademije likovnih umjetnosti u Münchenu pokrenut je znanstveni projekt *München kao europski centar umjetničkog školovanja* u suradnji triju tamošnjih institucija: Akademije likovnih umjetnosti, Instituta za povijest umjetnosti Sveučilišta Ludwig-Maximilian i Centralnog instituta za povijest umjetnosti, kojima su se naknadno pridružili Institut za umjetničku pedagogiju i Umjetničko sveučilište u Berlinu. Za petogodišnjeg trajanja projekt je polučio brojne rezultate koji nadilaze početnu zamisao njegovih pokretača, a kojima je u središtu pažnje bilo značenje münchenške Akademije u formiranju europskog slikarstva 19. i 20. stoljeća.

Unatoč poznatoj činjenici da je münchenškom Akademijom prošao velik broj studenata izvannjemačkih zemalja, u početku se nije dalo naslutiti da će se broj zemalja iz kojih su dolazili budući slikari gotovo udvostručiti, a tema nacionalne umjetnosti i internacionalnog stila postati središnjom temom daljnjeg proučavanja. Projekt je od samoga početka pokrenuo digitalnu obradu matičnih knjiga, što je svakako jedan od najvećih doprinosa istraživanju povijesti Akademije i njezinih polaznika. Tri poveća sveska matičnih knjiga, koje se vode od osnutka 1808. i obuhvaćaju popis upisanih do 1920. godine, najvažnija su sačuvana dokumentacija arhiva Akademije, koji je velikim dijelom uništen u bombardiranju za vrijeme Drugoga svjetskog rata. U tom je razdoblju u matrikulama upisano čak trinaest tisuća polaznika, a imena sviju transkribirana su i prenesena u bazu podataka,

zajedno sa svim raspoloživim podacima, o mjestu rođenja, dobi, vjeri, zanimanju oca, datumu i klasi upisa. U digitalnu bazu dodatno su uključeni podaci o mjestu rođenja pojedinog slikara navođenjem zemljopisne širine i dužine te oznakom na karti, kako bi traženje bilo dodatno olakšano, te je otvorena mogućnost nadopunjavanja nepoznatih činjenica o daljnjoj umjetnikovoj sudbini i datumu smrti te ispravljanja eventualnih netočnosti pri prijepisu. Transkripcija teško čitljivih rukopisa devetnaestostoljetnih tajnika Akademije često je rezultirala neispravnim unosom, što naravno ne može biti zamjerka prepisivačima jer je zastupljena multikulturalnost najrazličitijih nacija. Imena su unošena “prema sluhu” i upisana njemačkim pravopisom, što također dovodi u nedoumicu. Dobar je primjer za ilustraciju naš Iveković koji je upisan kao *Otan Ivekovic* iz mjesta *Klanjetz* koje se kao takvo nije moglo identificirati na karti Europe. Bez obzira na moguće netočnosti, pristup podacima i mogućnost njihova pretraživanja (prema imenu, godini upisa, zemlji podrijetla i dr.), kao i unošenja ispravaka i nadopuna, ogroman je doprinos projektu i poznavanju münchenške Akademije. Skupina od tridesetak umjetnika iz Hrvatske koji su bili upisani na Akademiju u mnoštvu imena nije zanemarljiva, jer gotovo svi “povratnici” iz Münchena postali su kasnije naši poznati i priznati umjetnici. Baza je dostupna za pretraživanje na internetskoj stranici <http://matrikel.adbk.de>, a urednica je i voditeljica projekta digitalizacije matičnih knjiga Akademije povjesničarka umjetnosti Birgit Jooss.

↑ München, Akademija likovnih umjetnosti, zgrada iz 19. st. i novogradnja iz 21. st., snimila: Iska Jehl, 2008.

Uz digitaliziranje arhiva, u sklopu projekta organizirano je nekoliko stručnih simpozija. Prvi u nizu organiziran je 2005. godine na temu *Nacionalni identiteti - internacionalne avangarde* okupivši povjesničare umjetnosti iz Švedske, Finske, Litve, Poljske, Češke, Mađarske, Rumunjske, Bugarske i Slovenije koji su na primjerima umjetnika iz svojih zemalja očitovali poveznice s Münchenu kao svojevrsan “umjetnički transfer” između centra i periferije. Gotovo u pravilu slikari koji su u razdoblju 19. stoljeća pohađali münchensku Akademiju, u svojoj domovini potom osnivaju škole umjetničkog obrta ili likovne akademije, prenoseći estetske nazore i umjetničko formiranje dobiveno u Münchenu u zavičajne sredine. Pokazalo se kako je münchensko životno iskustvo za mnoge nadilazilo puko likovno školovanje i prerastalo u cjelovito formiranje osobnosti na koje je inspirativno i poticajno djelovala onodobna münchenska živa kulturno-umjetnička scena. Referati sa simpozija objavljeni su u digitalnom časopisu <http://zeitenblicke.de/2006/2> koji su uredili Birgit Jooss i Christian Fuhrmeister.

O svojevrsnoj krizi akademskoga umjetničkog školovanja govorilo se na skupu *Između njemačke umjetnosti i internacionalnog moderniteta: Oblici umjetničkog školovanja 1918. - 1968.*, održanom u studenom 2006. Po utemeljenju i snažnom zamahu umjetničkih škola i akademija u razdoblju 19. stoljeća, u 20. stoljeću one zapadaju u krizna razdoblja u kojima akademski likovni govor nije bio poželjan. Karakterističan je jaz između akademizma i avangarde unutar kojeg se formira i onodobna njemačka umjetnost, a u središtu zanimanja ponovno je münchenska Akademija. Skup je rezultirao istoimenom knjigom u izdanju Centralnog instituta za povijest umjetnosti.

Zaseban simpozij, u travnju 2007., dobila je tema o grčkim umjetnicima u Münchenu, odnosno njemačkim u Grčkoj pod naslovom *Isar /Athen*. Bavarsko Kraljevstvo, osim što je podupiralo oslobađanje Grčke od Otomanskog Carstva, nastojalo je od glavnog grada

Münchena stvoriti "Atenu na rijeci Izar", o čemu svjedoče klasicistička arhitektura Lea von Klenzea i Friedricha von Gärtnera (npr. Kraljevski forum s Gliptotekom i Propilejima), bogate zbirke grčke skulpture i odljeva te snažno nastojanje oko kulturno-umjetničkog uzdizanja grada osnivanjem i podupiranjem brojnih institucija toga sadržaja. Najpoznatijim pak grčkim slikarima koji su polazili Akademiju, Nicolaosu Gysisu i Giorgiu de Chiricu, bili su posvećeni zasebni referati. I zbornik tog simpozija objavljen je kao jeftinija i široko dostupna *online* publikacija na adresi <http://arthistoricum.net/epublishing>.

Ne manje zanimljivu temu otvorio je simpozij *American Artist in Munich: Artistic Migration and Cultural Exchange Processes*, održan u listopadu 2007. Tijekom 70-ih i 80-ih godina 19. stoljeća, u takozvanom zlatnom dobu Akademije, brojni su američki studenti pohađali Akademiju s nakanom da "izuče" historijsko slikarstvo kod tada poznatih umjetnika i pedagoga, Karla Pilotyja, Wilhelma Kaulbacha, Karla Schorna i drugih. Najpoznatiji među Amerikancima u Münchenu bio je slikar Frank Duveneck koji je okupio svoje sunarodnjake prozване ubrzo "The Duveneck Boys". O njima je svjedočio i naš Iso Kršnjavi koji je u isto vrijeme pohađao Akademiju. Na relaciji SAD – München živio je i stvarao Carl Marr, koji se iz historijskog slikarstva, kojim je vješto ovladao, priklonio na prijelazu stoljeća Münchenskoj secesiji.

Posljednji u nizu simpozija održan je u lipnju ove godine pod nazivom *Transformacija moderne oko 1900. – umjetnici iz Mađarske, Rumunjske i Bugarske*, na kojem su brojni stručnjaci iz navedenih zemalja izlagali o pojavi modernih i avangardnih tendencija u svojim nacionalnim umjetnostima, a koje su potaknute upravo münchenkim školovanjem onodobnih slikara i kipara. Naposljetku, otvorila se i tema pisanja nove europske povijesti umjetnosti koja bi morala uključiti i dosad zanemarene, slabije poznate i zbog političkih zbivanja tijekom 20. stoljeća žrtvovane umjetnike s područja istočne i jugoistočne Europe.

Na temelju istraživanja povijesti Akademije i njezinih polaznika od 1808. do 1920. povjesničar umjetnosti León Krempel koncipirao je obljetničku izložbu u Haus der Kunst, na kojoj su sa stotinjak djela pokazana glavna razdoblja Akademije, od najvećeg uspjeha i priznanja koje joj je priskrbilo historijsko slikarstvo u drugoj polovici 19. stoljeća, preko kriznog razdoblja u doba nacizma kada je podređena režimu trebala kreirati novu njemačku umjetnost, do ponovnog hvatanja koraka sa suvremenom poslijeratnog razdoblja. Dvije stotine godina Akademije zaključuju djela današnjih studenata koji u mediju videoumjetnosti oživljavaju studentski pokret 1968. i Akademiju kao jedno od žarišta tih zbivanja u Njemačkoj. Unutar stotinjak izabranih ključnih djela, dva su iz Hrvatske. Naše historijsko slikarstvo reprezentiraju slike Mate Celestina Medovića, *Dolazak Hrvata* (1903.) i Otona Ivekovića, *Poljubac mira hrvatskih velmoža kralju Kolomanu*, (1906.) koje su za tu prigodu izvađene iz njihova trajnog smještaja, Zlatne dvorane u Opatičkoj 10. Katalog izložbe ilustrira i opisuje sva odabrana djela i uklopljen je u impozantnu monografiju u kojoj se nizom tekstova pojašnjavaju pojedina razdoblja, škole te umjetnički fenomeni proistekli iz münchenke Akademije. Zasebna izložba istodobno postavljena u prostoru vile Stuck posvećena je čuvenoj Münchenskoj secesiji, 1892. – 1914.

U sklopu obljetnice nije zanemarena ni znamenita škola arhitekture koja je bila sastavni dio Akademije likovnih umjetnosti, kako je to bilo uvriježeno u 19. stoljeću. Münchenski Muzej arhitekture postavio je u Pinakothek der Moderne izložbu *Arhitektura u okrilju umjetnosti*, održanu od veljače do svibnja 2008., na kojoj su izloženi brojni nacrti, fotografije i modeli arhitekata-profesora i njihovih studenata.

Temeljitim pristupom u osmišljavanju projekta u njegovu začetku, glavni realizatori, povjesničari umjetnosti Walter Grasskamp i Birgit Jooss s münchenke Akademije, Christian Fuhrmeister iz Centralnog instituta za povijest umjetnosti

i León Krempel, kustos galerije Haus der Kunst, s brojnim suradnicima, pridonijeli su poznavanju Münchenske Akademije ne samo kao "ustanove", nego i kao znamenite slikarske škole koja je svoje izdanke imala u najudaljenijim krajevima Europe, SAD-a, pa čak Japana i Južne Amerike. Bolje poznavanje europskih nacionalnih umjetnosti, koje se kroz 19. i početkom 20. stoljeća redom temelje na Münchenskoj školi, pokrenulo je pitanje svojevrsne povijesnoumjetničke geografije te umjetničke umreženosti kroz vrijeme i prostor. Bolje poznavanje biografija pojedinih umjetnika od kojih mnogi dosada nisu bili uvažavani i prepoznati kako u svojim sredinama, tako i internacionalno, te pulsiranje umjetničkih strujanja između centra i tzv. periferija, pridonosi novom iščitavanju povijesnoumjetničkih zbivanja i otvara mogućnosti daljnjih istraživanja.

Ovaj projekt doista nije prigodničarsko obilježavanje određenog datuma. Nakon obilježavanja 2008. i zatvaranjem izložbe u Haus

der Kunst, njegova se vrata neće zatvoriti, već će ostati širom otvorena novim suradnjama i spoznajama. Tu mogućnost mora iskoristiti i naša povijest umjetnosti koju je utemeljio upravo Münchenski đak, Iso Kršnjavi. Uz objavljivanje monografije na hrvatskom i njemačkom, *Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu i hrvatsko slikarstvo*,¹ kao temeljne informacije o značenju Münchena za hrvatsku povijest umjetnosti, planiranim izložbama u Umjetničkom paviljonu i Kabinetu grafike HAZU, te simpozijem *Zagreb – München: Hrvatsko slikarstvo i Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu 1870.–1920.* u organizaciji Instituta za povijest umjetnosti, planiranim za jesen 2009., trebali bismo pokazati recepciju Münchenske škole kod naših slikara kako bismo ih dostojno priključili multinacionalnoj zajednici te važne europske slikarske kulture. ✕

¹ IRENA KRAŠEVAC, PETAR PRELOG, LJILJANA KOLEŠNIK, *Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu i hrvatsko slikarstvo*, Zagreb, Institut za povijest umjetnosti, 2008. (u tisku).

SUMMARY: THE MUNICH ACADEMY PROJECT

2003 saw the founding of an informal research group dealing with the history of the Academy of Fine Arts in Munich, conceived as a joint project of several institutions. During five years' research, the project included several conferences, the development of a digitalized database based on

the Academy's registers from 1808 to 1920, and an exhibition held in the Haus der Kunst. The project has greatly contributed to the understanding of the Munich school of painting and its influence on national arts throughout Europe.